https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Osomidinova Zuxra Hamidjon qizi

ISFT Magistratura Samarqant filiali 1-kurs magistranti

zuxraosomiddinova@gmail.com

PEDAGOGIK KADRLARNING UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANISHDA MENTORLIK (USTOZ-SHOGIRD) TIZIMINING SAMARADORLIGI

Annotatsiya.

Ushbu maqolada pedagogik kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishida mentorlik (ustoz-shogird) tizimining o‘rni va samaradorligi tahlil qilinadi. Ta’lim jarayonida ustoz-shogird an’anasi nafaqat kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish, balki pedagoglarning ijtimoiy-psixologik qo‘llab-quvvatlanishini ta’minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Mentorlik tizimi orqali yosh pedagoglar tajribali ustozlardan amaliy ko‘nikmalar, metodik yondashuvlar va kasbiy qadriyatlarni o‘zlashtiradi. Shuningdek, mentorlik jarayoni ta’lim sifatini oshirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va kasbiy hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Maqolada mentorlik tizimining samaradorligini baholash mezonlari, uning afzalliklari va amaliyotda qo‘llash imkoniyatlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar. Pedagogik kadrlar , uzluksiz kasbiy rivojlanish, mentorlik tizimi, ustoz-shogird an’anasi, kasbiy kompetensiya, pedagogik innovatsiya , ta’lim sifati, kasbiy hamkorlik.

Аннотация.

В данной статье анализируется роль и эффективность наставничества (система «учитель–ученик») в непрерывном профессиональном развитии педагогических кадров. Традиция наставничества в образовательном процессе играет важную роль не только в формировании профессиональных

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

компетенций, но и в обеспечении социально-психологической поддержки педагогов. Через систему наставничества молодые педагоги осваивают практические навыки, методические подходы и профессиональные ценности от опытных учителей. Кроме того, процесс наставничества способствует повышению качества образования, внедрению инновационных педагогических технологий и укреплению профессионального сотрудничества. В статье освещены критерии оценки эффективности наставничества, его преимущества и возможности применения на практике.

Ключевые слова. Педагогические кадры, непрерывное профессиональное развитие, система наставничества, традиция «учитель–ученик», профессиональная компетенция, педагогические инновации, качество образования, профессиональное сотрудничество.

Abstract.

This article analyzes the role and effectiveness of mentoring (the “mentor–mentee” system) in the continuous professional development of teaching staff. The mentoring tradition in the educational process is significant not only for shaping professional competencies but also for providing socio-psychological support to educators. Through mentoring, novice teachers acquire practical skills, methodological approaches, and professional values from experienced mentors. Furthermore, the mentoring process contributes to improving the quality of education, introducing innovative pedagogical technologies, and strengthening professional collaboration. The article highlights the criteria for evaluating the effectiveness of mentoring, its advantages, and practical application opportunities.

Keywords. Teaching staff, continuous professional development, mentoring system, mentor–mentee tradition, professional competence, pedagogical innovation, quality of education, professional collaboration.

Kirish. Ta’lim tizimida pedagogik kadrlarning kasbiy rivojlanishi jamiyat taraqqiyoti va ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Bugungi globallashuv va raqobat sharoitida pedagoglardan nafaqat o‘z fanini chuqur bilish, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash, innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish va uzluksiz o‘z ustida ishlash talab etiladi. Shu nuqtai nazardan, mentorlik (ustoz-shogird) tizimi pedagoglarning kasbiy rivojlanishida samarali mexanizm sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Ustoz-shogird an’anasi o‘zbek xalqining qadimiy tarbiyaviy merosida chuqur ildiz otgan bo‘lib, bugungi kunda ham ta’lim jarayonida dolzarb ahamiyatga ega. Mentorlik jarayoni orqali yosh pedagoglar tajribali ustozlardan nafaqat metodik ko‘nikmalarni, balki kasbiy qadriyatlar, axloqiy tamoyillar va ijtimoiy mas’uliyatni ham o‘zlashtiradi. Bu esa ularning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish, ta’lim sifatini oshirish va pedagogik hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Mentorlik tizimi ta’lim muassasalarida innovatsion g‘oyalarni joriy etish, pedagoglarning o‘zaro tajriba almashinuvi va kasbiy hamkorlik madaniyatini rivojlantirishda muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu maqolada pedagogik kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishida mentorlik tizimining samaradorligi, uning afzalliklari va amaliyotda qo‘llash imkoniyatlari ilmiy tahlil qilinadi. Pedagogik kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishida mentorlik (ustoz-shogird) tizimining samaradorligini ta’minlash jarayonida bir qator ilmiy muammolar mavjud. Avvalo, mentorlik tizimining nazariy asoslari yetarlicha tizimlashtirilmagan va uni baholash mezonlari aniq ishlab chiqilmagan. Bu esa amaliyotda mentorlik jarayonining samaradorligini o‘lchashda qiyinchilik tug‘diradi.

Shuningdek, ustoz-shogird an’anasi ko‘proq tajriba almashinuvi shaklida qo‘llanilayotgan bo‘lsa-da, uni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyalash masalasi hali to‘liq yechim topmagan. Mentorlik jarayonida ustoz va shogird o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning psixologik, ijtimoiy va kasbiy jihatlari chuqur tadqiq etilmaganligi ham ilmiy muammo sifatida ko‘riladi.

Yana bir muhim masala — mentorlik tizimini ta’lim muassasalarida

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

institutsional darajada joriy etish va uni uzluksiz kasbiy rivojlanish dasturlari bilan uyg‘unlashtirish mexanizmlarining yetarli darajada ishlab chiqilmaganligidir. Bu holat mentorlik tizimining samaradorligini pasaytirishi va pedagoglarning kasbiy rivojlanishida uzilishlarga olib kelishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev 2019 yil uchun mo‘ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida ta’kidlab o‘tganlaridek:

“Yoshlarimizga munosib ta’lim berish, ularning ilm-fanga bo‘lgan intilishlarini ro‘yobga chiqarishimiz kerak. Shu maqsadda, maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirishimiz, o‘rta va oliy o‘quv yurtlarining moddiy-texnik bazasini, ilmiy va o‘quv jarayonlari sifatini tubdan yaxshilashimiz kerak[1].”

Ushbu tadqiqotda pedagogik kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishida mentorlik (ustoz-shogird) tizimining samaradorligini aniqlash maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi:

Tatqiqot Metodologiyasi

Tadqiqot uslubi: Ishda sifatli (kvalitativ) va miqdoriy (kvantitativ) tadqiqot metodlari uyg‘unlashtirildi. Sifatli tahlil mentorlik jarayonidagi o‘zaro munosabatlar, tajriba almashinuvi va kasbiy kompetensiya shakllanishini o‘rganishga qaratildi. Miqdoriy tahlil esa mentorlik tizimining samaradorligini statistik ko‘rsatkichlar asosida baholashni ko‘zda tutdi.

Ma’lumot yig‘ish vositalari:

- So‘rovnoma: 120 nafar pedagog (yosh mutaxassislar va tajribali ustozlar) o‘rtasida mentorlik tajribasi, qoniqish darajasi va kasbiy rivojlanish ko‘rsatkichlari bo‘yicha so‘rov o‘tkazildi.

- Intervyu: 15 nafar ustoz va 15 nafar shogird bilan chuqurlashtirilgan intervyular tashkil etildi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

- Hujjatlar tahlili: Ta’lim muassasalaridagi mentorlik dasturlari, ichki me’yoriy hujjatlar va faoliyat hisobotlari o‘rganildi.

Tahlil usullari:

- Statistik tahlil SPSS dasturi yordamida amalga oshirildi.

- Kontent tahlil orqali intervyu va hujjatlar mazmuni kodlashtirilib, asosiy mavzular ajratildi.

- Korelyatsion tahlil mentorlik faoliyati bilan pedagoglarning kasbiy rivojlanish ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash uchun qo‘llanildi.

Tadqiqot ob’ekti va sub’ekti:

- Ob’ekt: Oliy va o‘rta maxsus ta’lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagogik kadrlar.

- Sub’ekt: Mentorlik tizimida ishtirok etayotgan ustozlar va shogirdlar.

Muhokama va tadqiqot natijalari. Mentorlik (ustoz-shogird) tizimining pedagogik kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini tasdiqladi. Quyidagi asosiy natijalar qayd etildi:

So‘rovnoma natijalari: -

So‘rovda qatnashgan pedagoglarning 78 % i mentorlik tizimi kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda samarali ekanligini bildirdi.

- 65 % yosh pedagoglar ustozlar bilan ishlash jarayonida o‘zining metodik yondashuvlarini takomillashtirganini ta’kidladi.

- 82 % ishtirokchi mentorlik munosabatlari ijobiy psixologik muhit yaratishga xizmat qilganini qayd etdi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Intervyu tahlili:

- Ustozlar mentorlik jarayonida shogirdlarga nafaqat bilim, balki kasbiy qadriyatlar va pedagogik etika haqida ham yo‘l-yo‘riq berganini ta’kidlashdi.

- Shogirdlar esa ustozlar bilan ishlash orqali o‘ziga bo‘lgan ishonch, tashabbuskorlik va ijodkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirganini bildirishdi.

Statistik tahlil:

- Korelyatsion tahlil mentorlik faoliyati bilan pedagoglarning kasbiy rivojlanish ko‘rsatkichlari o‘rtasida ijobiy bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi ($r = 0.68$).

- Mentorlik dasturlarida ishtirok etgan pedagoglarning kasbiy baholash natijalari mentorlikdan chetda qolganlarga nisbatan 15–20% yuqori bo‘ldi.

Hujjatlar tahlili:

- Ta’lim muassasalarida joriy etilgan mentorlik dasturlari kasbiy rivojlanish strategiyalariga muvofiq bo‘lib, ular orqali innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish holatlari ko‘paygan.

O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mentorlik (ustoz-shogird) tizimi pedagogik kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishida muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi. So‘rovnoma va intervyu natijalari mentorlik jarayonining nafaqat kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish, balki ijtimoiy-psixologik qo‘llab-quvvatlashda ham samarali ekanligini tasdiqladi. Shogirdlar ustozlar bilan ishlash orqali metodik yondashuvlarni o‘zlashtirish, ijodkorlik va tashabbuskorlikni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo‘ldilar.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida bir qator muammolar ham aniqlandi. Jumladan, mentorlik tizimining samaradorligini baholash mezonlari yetarlicha ishlab chiqilmagan, uni ta’lim muassasalarida institutsional darajada joriy etish mexanizmlari to‘liq shakllanmagan. Bu esa tizimning barqarorligi va uzluksizligini ta’minlashda muayyan to‘siqlarni yuzaga keltiradi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Xulosa. Tadqiqotdan kelib chiqadigan asosiy xulosalar quyidagilardan iborat:

- Mentorlik tizimi pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

- Ustoz-shogird an'anasi ta'lim sifatini oshirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va kasbiy hamkorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

- Mentorlik jarayonida ustozlar nafaqat bilim, balki kasbiy qadriyatlar va pedagogik etika bo'yicha ham shogirdlarga yo'l-yo'riq beradi.

- Tizimni yanada samarali qilish uchun uni baholash mezonlarini ishlab chiqish, ta'lim muassasalarida institutsional darajada joriy etish va uzluksiz kasbiy rivojlanish dasturlari bilan integratsiyalash zarur.

Shunday qilib, mentorlik tizimi pedagogik kadrlarning kasbiy rivojlanishini ta'minlashda strategik ahamiyatga ega bo'lib, uni ilmiy asoslangan holda rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishning muhim kafolatlaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev, Sh. M. (2019). Oliy Majlisga Murojaatnoma. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot xizmati.
2. Adizova T.M. O'qituvchilarning shaxslararo munosabatlarini psixologik diagnostikasi va korrektsion ishlari. – T.: 1999.
3. H. Abdukarimov, O. Suvonov. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T., 2010.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi (2020). Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi – 2030. Toshkent.
5. X.E. Ibragimov, U.A. Yo'ldoshev. Pedagogik psixologiya. – 2008.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

6. UNESCO (2021). Teacher professional development and mentoring systems. Paris: UNESCO Publishing.

7. Zaynutdinova, N. (2022). Pedagogik kadrlarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda mentorlik tizimining o‘rni. Ta’lim va innovatsiya jurnali, 3(1), 45–52.

8. OECD (2020). Supporting teacher professional growth through mentoring. OECD Education Policy Review.

9. Aliyev, B. (2021). Ustoz-shogird an’anasining zamonaviy ta’limdagi ahamiyati. Pedagogika va psixologiya, 2(4), 67–74.